

STAN PUSTELNIC I PUSTELNIKÓW

MATERIAŁY POMOCNICZE DLA KOŚCIOŁA W POLSCE

WSKAZANIA OGÓLNE

Rozdział I

HISTORIA

1. Za narodziny chrześcijańskiego życia pustelniczego przyjmuje się przełom III i IV wieku. Niektórzy chrześcijanie udawali się na pustynie Egiptu, by tam naśladować radykalizm Chrystusa. Eremityzm niebawem dotarł także do innych krajów¹.
2. Eremityzm (zwany obecnie także diecezjalnym życiem pustelniczym) nie przestał istnieć, gdy stał się w późniejszym czasie podłożem dla wspólnot zakonnych.
3. Po Soborze Watykańskim II wprowadzono instytucję pustelnika do Kodeksu Prawa Kanonicznego, nadając tej formie życia status życia konsekrowanego. Prowadzenie przez wiernych chrześcijan życia samotnego czy ascetycznego, a nawet zupełnie odizolowanego od świata, nie czyni jeszcze danej osoby pustelnikiem² w rozumieniu prawa.
4. W Kodeksie Prawa Kanonicznego, promulgowanym 25 stycznia 1983 r., życiu pustelniczemu poświęcony jest kan. 603.
5. Na ziemiach polskich tradycja eremityzmu sięga początków chrześcijaństwa.
6. W 2006 r. została powołana Podkomisja KEP ds. Indywidualnych Form Życia Konsekrowanego.

Rozdział II

ISTOTA ŻYCIA PUSTELNICZEGO

1. Pustelnicy ukazują każdemu wewnętrzny aspekt tajemnicy Kościoła, którym jest osobowa bliskość z Chrystusem. Ukryte przed światem życie pustelnika jest milczącym przepowiadaniem Chrystusa, któremu oddał swoje życie, ponieważ jest On dla niego wszystkim. Na tym polega to szczególne powołanie, by na pustyni, właśnie w walce wewnętrznej, znaleźć chwałę Ukrzyżowanego³.
2. Pustelnicy i pustelnice przez wewnętrzne i zewnętrzne oderwanie od świata świadczą o przemijalności obecnej epoki, a przez post i pokutę ukazują, że nie samym chlebem żyje człowiek, ale Słowem Bożym⁴. Tego rodzaju „życie na pustyni” jest wezwaniem skierowanym do bliźnich i do całej wspólnoty kościelnej, aby nie traciła nigdy z oczu najwyższego powołania, które polega na nieustannym przebywaniu z Panem.⁵

¹ Por. S. HOLLAND, *From the silence of solitude*, *Informationes SCRIS* 28/2 (2002) 100-101.

² To co we *Wskazaniach Duszpasterskich* odnosi się do pustelnika (eremity), odnosi się w jednakowym stopniu do pustelnicy, chyba, że co innego wynika z kontekstu lub natury rzeczy.

³ KKK 921.

⁴ por. Mt 4, 4.

⁵ VC, 7.

Rozdział III

GLÓWNE OBOWIĄZKI PUSTELNIKÓW

1. Prawnie uznaje się za pustelnika osobę poświęconą Bogu w życiu konsekrowanym, jeśli poprzez ślub albo inne święte więzy zobowiązuje się publicznie wobec biskupa diecezjalnego do praktykowania trzech rad ewangelicznych i pod jego kierownictwem zachowuje właściwy tryb życia⁶.
2. Wierni podejmujący życie pustelnicze, czyli anachoretyczne, przez surowsze odsunięcie się od świata, milczenie odosobnienia, gorliwą modlitwę i pokutę poświęcają swoje życie na chwałę Boga i zbawienie świata⁷.
3. Pustelnikom zaleca się odmawianie Liturgii Godzin, zwłaszcza Jutrznii i Nieszporów. Duchowni prowadzący życie pustelnicze zobowiązani są do modlitwy Liturgią Godzin z mocy samego prawa⁸.

Rozdział IV

WARUNKI DOPUSZCZENIA DO PROFESJI PUSTELNICZEJ

1. Do profesji pustelniczej można dopuścić osobę, która:
 - a. ukończyła 35 rok życia⁹;
 - b. jest osobą stanu wolnego w myśl prawa kanonicznego i cywilnego¹⁰;
 - c. jest członkiem Kościoła rzymskokatolickiego¹¹;
 - d. według ogólnej opinii przez swój wiek, roztropność i obyczaje daje rękojmię, że wytrwa w życiu pustelniczym poświęconym Bogu.

⁶ *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 603 §2; istnieją w Kościele także pustelnicy, którzy nie posiadają statusu życia konsekrowanego.

⁷ Por. KPK, kan. 603 §1; KKK 920.

⁸ Por. KPK, kan. 276 §2 n. 3.

⁹ Biskup diecezjalny może ustalić inną granicę wieku.

¹⁰ Kandydat powinien być wolny od innych zobowiązań pozamałżeńskich. Osoby rozwiedzione lub pozostające w separacji mogłyby podjąć taką formę życia tylko za dyspensą biskupa diecezjalnego pod pewnymi warunkami: gdy druga strona nie rości sobie praw małżeńskich, zarówno w prawie cywilnym, jak i kanonicznym oraz gdy dzieci osiągnęły pełny status prawny i są samodzielne. Po spełnieniu pewnych warunków istnieje także możliwość rozpoczęcia przygotowania do życia pustelniczego przez osoby będące członkami instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego. W takim przypadku, po skontaktowaniu się z biskupem diecezjalnym, osoba zainteresowana musi najpierw otrzymać zgodę kompetentnego przełożonego na przebywanie poza domem instytutu, a następnie otrzymać indult eksklaustracji i w końcu indult odejścia, pozbawiający prawnej łączności z instytutem i umożliwiający złożenie świętych więzy jako pustelnik konsekrowany. Niekiedy może być prawnie zastosowana procedura przejścia, po uzyskaniu odpowiednio dyspensy od Stolicy Apostolskiej lub biskupa diecezjalnego. W przypadku byłego członka instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostolskiego wymagana jest ponadto opinia przełożonego ze szczególnym podaniem przyczyn, dla których opuścił instytut bądź stowarzyszenie czy też został z niego wydalony.

¹¹ Prawna instytucja eremity w Kościołach katolickich innych obrządków niż rzymskokatolicki regulowana jest odmiennie, niż w Kościele łacińskim.

Rozdział V

ZASADY DOPUSZCZENIA DO PROFESJI PUSTELNICZEJ

1. Wyróżniamy trzy etapy profesji pustelniczej:
 - a. przygotowanie do profesji czasowej (formacja początkowa);
 - b. profesja czasowa;
 - c. profesji wieczysta;
2. Osoba pragnąca rozpocząć przygotowanie do profesji czasowej (pierwszy etap profesji pustelniczej) zwraca się bezpośrednio do biskupa diecezjalnego, przedstawiając:
 - a. prośbę o zgodę na rozpoczęcie formacji początkowej;
 - b. opinię księdza proboszcza¹²;
 - c. życiorys;
 - d. świadectwo chrztu¹³;
 - e. zaświadczenie o stanie wolnym;
 - f. opinię lekarską¹⁴.
3. Rozpoczęcie formacji początkowej powinno być poprzedzone rozmową kandydata z biskupem diecezjalnym (lub jego delegatem), mającą na celu wstępne rozpoznanie powołania pustelniczego.
4. Kandydat podejmuje formację początkową po otrzymaniu zgody od biskupa diecezjalnego¹⁵ pod jego bezpośrednim kierunkiem (lub osoby wyznaczonej przez niego) w dwóch etapach:
 - a. pierwszy etap – w dotychczasowym środowisku życia (dotyczy tylko wiernych świeckich);¹⁶
 - b. drugi etap – w pustelni (dotyczy duchownych i świeckich)¹⁷.
5. Do złożenia profesji czasowej (drugi etap profesji pustelniczej) biskup diecezjalny może dopuścić osobę, która pozytywnie odbyła formację początkową.
6. Kandydat pragnący złożyć czasową/wieczystą profesję pustelniczą zwraca się bezpośrednio do biskupa diecezjalnego, przedstawiając:
 - a. prośbę o dopuszczenie do profesji czasowej/wieczystej;
 - b. statut osobowy mający już aprobatę biskupa diecezjalnego;
 - c. świadectwo chrztu;
 - d. opinię delegata biskupa odpowiedzialnego za formację;
 - e. oświadczenie finansowe¹⁸ i testament.

¹² W uzasadnionych przypadkach biskup diecezjalny może oprócz opinii proboszcza zażądać opinii innej osoby znającej kandydata, przez niego wskazanej.

¹³ Por. KPK, kan. 645 §1.

¹⁴ Kandydat powinien charakteryzować się bardzo dobrym stanem zdrowia psychicznego.

¹⁵ Biskup diecezjalny określa czas i sposób realizacji formacji początkowej w przypadku danego pustelnika.

¹⁶ Pierwszy etap może trwać maksymalnie pięć lat. Kandydat w tym czasie realizuje formację ludzką, duchową i intelektualną, jednocześnie organizując miejsce na pustelni. Na tym i pozostałych etapach wymagane jest bezwzględnie towarzyszenie kierownika duchowego wybranego przez kandydata, zaakceptowanego przez biskupa diecezjalnego.

¹⁷ Drugi etap może trwać maksymalnie pięć lat. Kandydat przeżywa ten czas w swojej pustelni, prowadząc życie pustelnicze według kan. 603 §1 (bez więzów kanonicznych), opracowując swój statut osobowy. Przynajmniej raz w roku powinno odbyć się spotkanie z osobą odpowiedzialną za przygotowanie.

7. Pustelnik składa czasową profesję pustelniczą na jeden rok, odnawianą przez okres pięciu lat¹⁹. Po etapie profesji czasowej, jeśli kandydat wyrazi takie pragnienie i biskup diecezjalny udzieli zgody, następuje złożenie wieczystej profesji pustelniczej.
8. Statut osobowy (reguła życia), niezbędny do złożenia profesji, aprobuje biskup diecezjalny; powinien on zawierać m.in.²⁰:
 - a. określenie przez pustelnika elementów życia pustelniczego (surowsze odsunięcie się od świata, milczenie odosobnienia, gorliwa modlitwa i pokuta, poświęcenie życia na chwałę Boga i zbawienie świata);
 - b. sposób realizacji trzech rad ewangelicznych;
 - c. określenie relacji do biskupa diecezjalnego i do Kościoła lokalnego;
 - d. plan dnia (m.in. modlitwa liturgiczna i osobista, praca, odpoczynek);
 - e. praktyki ascetyczne;
 - f. korzystanie z kierownictwa duchowego;
 - g. rodzaj pracy i sposób utrzymania;
 - h. ewentualnie pomoc duchowa świadczona osobom odwiedzającym;
 - i. pustelnia (status pustelni, miejsce, powody jej opuszczania)²¹.
9. Formułę profesji czasowej/wieczystej opracowuje kandydat²², a zatwierdza biskup diecezjalny; formuła powinna być spisana w pierwszej osobie i zawierać m.in.²³:
 - a. wezwanie do Boga w Trójcy Jedynej;
 - b. imię i nazwisko pustelnika;
 - c. zobowiązanie do praktyki trzech rad ewangelicznych;
 - d. odwołanie do statutu osobowego;
 - e. określenie czasu zobowiązania (jeden rok/na całe życie);
 - f. prośbę o przyjęcie składanego zobowiązania przez biskupa diecezjalnego;
 - g. prośbę o błogosławieństwo biskupa na służbę w Kościele;
 - h. miejsce i datę składanej profesji;
 - i. podpis osoby składającej zobowiązanie pustelnicze;
 - j. podpis biskupa diecezjalnego;
 - k. podpisy świadków²⁴.
10. Widzialnym znakiem konsekracji może być strój pustelniczy zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego²⁵.

¹⁸ Oświadczenie, że diecezja nie będzie ponosiła odpowiedzialności za zobowiązania finansowe, podjęte przez pustelnika.

¹⁹ W wyjątkowych przypadkach okres profesji czasowej może być skrócony do trzech lat.

²⁰ Por. Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Resource Material for the Discernment of Hermit Vocations according to canon 603*, Prot. N. 15878/2002, Archiwum Kongregacji IZKSZA, 2.

²¹ Kandydat winien posiadać własną pustelnię lub korzystać z pustelni będącej własnością innych osób fizycznych bądź prawnych.

²² Konsultując jej treść z osobą odpowiedzialną za formację.

²³ Por. Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Resource Material for the Discernment of Hermit Vocations according to canon 603*, 2.

²⁴ Np. księży koncelebrujących Mszę św., w czasie której pustelnik składał swą profesję.

Rozdział VI

ODPOWIEDZIALNOŚĆ BISKUPA DIECEZJALNEGO

1. Odpowiedzialność za życie pustelnicze w diecezji spoczywa na biskupie diecezjalnym, którego zadaniem jest popieranie życia pustelniczego i strzeżenie jego autonomii oraz czuwanie nad życiem pustelniczym z zachowaniem uprawnień, jakie daje mu prawo w duchu ojcowskiej troski. Biskup diecezjalny rozeznaje autentyczność powołania, aprobejuje jego statut osobowy, dopuszcza do profesji i przyjmuje profesję pustelnika.
2. Przed profesją biskup diecezjalny określa sposób przygotowania kandydata oraz przeprowadza z nim rozmowę na temat jego przyszłego sposobu życia.
3. Po profesji do obowiązków biskupa diecezjalnego należy:
 - a. podtrzymywanie duchowej więzi z pustelnikiem;
 - b. systematyczne spotkania z pustelnikiem²⁶;
 - c. przyjmowanie rocznego sprawozdania z zakresu spraw ekonomicznych;
 - d. podejmowanie odpowiednich działań w przypadku nie stosowania się do norm określonych regułą życia oraz w przypadkach określonych kanonicznym prawem karnym.
4. Biskup diecezjalny może powierzyć odpowiedzialność za formację początkową i ciągłą oraz opiekę duszpasterską nad pustelnikiem odpowiednio przygotowanemu prezbiterowi.
5. Po złożeniu profesji wieczystej biskup diecezjalny przekazuje pustelnikowi dekret potwierdzający akt złożenia profesji i poleca wpisanie odpowiedniej adnotacji do księgi stanu pustelników i pustelnic w diecezji oraz do księgi chrztów.
6. W wyjątkowych sytuacjach pustelnik może poprosić biskupa diecezjalnego o zgodę na zmianę miejsca zamieszkania – pociąga to za sobą zmianę jego statutu osobowego. W przypadku, gdy zmiana dotyczy zamieszkania w innej diecezji wymagana jest zgoda biskupów obu diecezji.

²⁵ Strój taki nie może być habitem zakonnym, ponieważ pustelnik nie jest zakonnikiem.

²⁶ Biskup diecezjalny określa częstotliwość spotkań, nie rzadziej jednak niż raz w roku.

Rozdział VII

REALIZACJA CHARYZMATU ŻYCIA PUSTELNICZEGO

1. Pustelnik prowadzi indywidualny tryb życia w Kościele, nie podlegając strukturom życia wspólnotowego.
2. Pustelnicy, pogrążeni w swojej samotności, nie tylko nie wyłamują się z kościelnej komunii, ale służą jej swoim specyficznym charyzmatem kontemplacyjnym²⁷.
3. Pustelnik utrzymuje relacje ze światem w sprawach koniecznych zgodnie z zapisem w jego statucie osobowym.
4. Aby móc wierniej realizować swoje powołanie pustelnik:
 - a. codziennie uczestniczy we Mszy Świętej i wedle możliwości stara się adorować Jezusa obecnego w Najświętszym Sakramencie;
 - b. regularnie przystępuje do sakramentu pokuty i pojednania²⁸;
 - c. czyta Pismo Święte (Lectio Divina) i odprawia zapisane w statucie osobowym części Liturgii Godzin;
 - d. posiada specjalne nabożeństwo do Maryi, która jest dla niego wzorem i oparciem;
 - e. wypracowuje własny sposób modlitwy²⁹.
5. Pustelnik jest zobowiązany zapewnić sobie pustelnię, środki utrzymania poprzez własną pracę³⁰ oraz świadczenia społeczne.
6. Biskup diecezjalny może erygować ławrę pustelników konsekrowanych na prawie diecezjalnym³¹.
7. Pustelnicy i pustelnice za nazwiskiem mogą używać skrótu OVE (ordo vitae eremiticae).

Rozdział VIII

FORMACJA POCZĄTKOWA I CIĄGŁA

1. Formacja pustelnika obejmuje dwa etapy: formację początkową i formację ciągłą.
2. W ramach formacji początkowej kandydat podejmuje formację duchową, intelektualną (zwłaszcza teologiczną) oraz praktyczną, obejmującą wyuczenie zawodu (głównie pierwszy etap formacji początkowej) i zdobywanie doświadczenia życia w pustelni (drugi etap formacji początkowej).
3. Pustelnik ma obowiązek do końca życia kontynuować swoją formację duchową i intelektualną (teologiczną).

²⁷ VC, 42.

²⁸ Por. Kongregacja Instytutów Życia Konsekrowanego I Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Resource Material for the Discernment of Hermit Vocations according to canon 603, 2.*

²⁹ Godne polecenia jest praktykowanie modlitwy Jezusowej.

³⁰ Podobnie jak każdy wierny w Kościele, konsekrowany pustelnik zobowiązany jest do składania jałmużny z owoców swej pracy; tylko w wyjątkowych sytuacjach, uprzednio określonych w statucie osobowym, może on sam korzystać z jałmużny.

³¹ Por. S. HOLLAND, *From the silence of solitude*, 108.